

НА ВАРЦЕ МІРНЫХ РУБЯЖОЎ

Новая стужна Мінскай студыі навукова-папулярных і хронікальна-дакументальных фільмаў

Гасне святло, і на экране — кадры далёкага і ў той жа час блізкага 1945 года. Нанесены войны пераможцы вяртаюцца дамоў. Радасць сустрач, і — смутак тых, да каго не вярнулася родныя, блізныя.

Гэта — як эпіграф да фільма, як напамінак аб тым, што ніхто не забыты і нішто не забыта. А на экране ўжо ў парадным строі засталі гвардзейцы — сыны тых, хто здаваў перамогу. Маўклівымі позірамі сустракаюць і прыводзяць яны старую жанчыну-маці з букетам гваздзік у руцэ. Яна ідзе ўздоўж строю павольна, узграючы ў юныя твары салдат, быццам шукаючы спрод іх двух сваіх сыноў, што не вярнуліся з вайны. Не Толя і Валерыя былі тады вось такія ж маладыя, як гэтыя сённяшнія салдаты, і калыкі бы не працілі часу, для маці яны заўважылі застануць такімі, якіх яна прыводзіла за вясенні роднага дома.

Звычайны салдацкі ложак... Герой Савецкага Саюза гвардзейскі лейтэнант В. Басуленка ніколі ўжо не ляжа адпачыць тут пасля ратных спраў. Гваздзікі ад маці на беласнежнай падшукі... Здаецца, што гэтыя паклятыя жанчыны шліе галаву перад памяшчэннем усіх сыноў і дачок, дзяцінаў загінуў у баі на шматлікіх шляхах ад Масквы да Берліна, ад Волгі да Эльбы.

Так паўнацэнна новы фільм Мінскай студыі навукова-папулярных і хронікальна-дакументальных фільмаў «Дзеся жніцца на зямлі».

Экран раскавае аб тым, як аберагаюць сёння мір, працу і ішчасце Айчыны сыны герояў-франтавікоў, юнакі шасцідзесятых гадоў.

Вучэні «Днепр». У кадрах фільма моцна і вярзана адлюстраваны сіла і магучасць сучаснай Савецкай Арміі. Бачыш навішнюю баявую тэхніку. Бачыш буйным планам салдат, сержантаў, афіцэраў і генералаў, якія ўмеюць валодаць гэтай тэхнікай, паміжстарскі дзейнічаюць у самых складаных умовах сучаснага бою.

Панарама фарсавання Дняпра. Танкі ідуць па вадзе мноства танкаў. Перапраўляюцца праз вадзіны рубяж броне-транспарці і паромы з гарматамі і разлікамі. З панарама пераправа надзеяна прыкрываецца сучаснай авіяцыяй.

Фільм «Дзеся жніцца на зямлі» да апошняга кадра глядзіцца з неспакой цікавасцю. І калі ў ласе зноў запальваецца святло, не хочацца верыць, што фільм закончыўся.

Салдацкі клуб. Да аўтару фільма падыходзіць малады афіцэр і моцна наіяскае рукі кінарэжысёру А. Ястрабаву, аўтару сцэнарыя, аўтару сцэнарыя вайнаму журналісту А. Белашэву, апэратарам:

— Дзякуй. Вялікае дзякуй, таварышы. Карціна бярэ за душу, хвалюе. Скажа, што кароткая...

І яшчэ доўга з клуба, дзе адбылася прэм'ера гэтага новага дакументальнага фільма, ніхто не разыходзіць. Войны распіваюць рэжысёра і аўтара сцэнарыя, які стварыў фільм, выказваюць думкі аб рабоце апэратараў М. Берава, Ю. Іванцова і У. Пужыча, якія здолелі танцаваць да глядзца суровую рамонтную ратную працу. У чым «сакрэт» паспяў фільма? Чаму ён «бярэ за душу»?

Кінастужка «Дзеся жніцца на зямлі» створана як фільм-папулярнага вайнаму Чырванасцяжнай арміі да залатога юбілея Савецкіх Узброеных Сіл. Па задуме і форме гэта строга дакументальны фільм, па выкананню — гэта твор, які ўзнімаецца да вялікага мастацтва і эмацыянальнага аб'екту.

Глядзіш фільм і міжволі забываеш, што ён дакументальны, хоць у ім няма ні аднаго «прыдуманнага» штурхана створанага кадра, усё знята ў ходзе вялікай агоніі вайны, усё знята ў адразу пасля іх, усё падглядана ў жыцці.

Возьмем, напрыклад, эпизод фарсавання Дняпра. У фільме цікава паказаны і імклівы пераправы велізарных калонаў войскаў і іх настрояны наступальны парывы. А песня «Ой, Днепр, Днепр» як бы раскрывае рамкі экрану, і глядзца адчувае, што гэта той самы Днепр, той самы моцны ўзброены ворагам рубяж, які з цяжкімі баямі пераадоляла наша армія ў мінулы вайну. І велікі дарэчы ў фільме гучаць успаміны Героя Савецкага Саюза палкоўніка Мікалая Андрэевіча Бабаніна, які атрымаў Залатую Зорку ў 1943 годзе за фарсаванне «дняпроўскага вала».

Галоўнае вартасць фільма, па-мойму, — паказ савецкага чалавека ў шчыра і дасведчана, разумнага, добрага. Вельмі правільна, што грозная сучасная тэхніка ў фільме не залівае людзей. Умельны мантаж падкрэслівае асаблівасці характараў маладых вайнаў і ветэранаў, стварае іх калектыўны вобраз.

Вос ў кадры сівы ветэран мінулай вайны. З гонарам салдата-франтавіка глядзіць ён на войскаў, што праходзяць міма, на салдацкіх дарогі, заласныя букетамі кветак. Здаецца, ён успамінае ў гэтыя хвіліны іншыя сустрачкі — у вываленых ад фашысцкіх захопнікаў Сафіі, Бухарэста, Празы, Бялграда. Хроніка той пары ўзнікае на экране.

А вось кінакамера на нейкае імгненне выхапіла чародку школьнікаў з насьпех напісанымі лозунгам: «Мы на 5 і мы — на 5». Лепш, бадай, не скажаць. Вы выдатна аберагаеце Радзіму, жакуць дзеці, мы абцягам выдатна вучыцца.

Падобных апэратарскіх і мантанжных знаходак у фільме няма.

Кароткі прыват. Салдат анжэлюючы жанчыны, дзяцінаты з кашамі садыны, абанамі сырадою. Частуюць ад душы, ад усёго сэрца, як самых дарагіх і жаданых тасцей. Радасць сустрачкі выліваецца праз край. І нашоўна тое, што гэта не іспытунка, не прыгожая «выдумка», а жыццёнае імгненне, перажытае заўважана, і перажытае на экран.

Успаміны глядзцоў выклікае частаннае дзяціль паходняй напай, (ну, які не патраваць салдацкага харчу). Апошняя есць наша маленькая дзяцінатына, якая яшчэ і лыжкі як след не ўмее трымаць... На фоне баявых будняў — цёплая дзіцячая ўсмешка.

Уражвае сваёй арганічнай адпаведнасцю са зместам фільма яго музычнае афармленне, выкананае гукарежысёрам Б. Смірновым, які ўдала выкарыстаў франтавы і сучасныя песні. Аўтары адмовіліся ад традыцыйнай канцэпцыі з браўнаўнай музыкай: глядзца бачыць гатовую да запуску ракету, прамежычкі радыеапарату, які прабагае на экране, і чуюць толькі рытмічны стук метрафона. Усё скапа, проста і вярзана — армія заўважыла напастагове.

Маёр В. ПЛУЖНИКАУ.

Благавешчанская царква (па малюнку 1664 г.).

ГУМАР НАШЫХ СЯБРОЎ

Багдан ПІАНКОЎСКИ

ПАДАЗРОНЫ СТАРЭНЬКІ

— Настойлівы стук абудзіў мяне ад глыбокага сну. У дзвяркі стаў старэнькі і злосна глядзеў на мяне праз шыкліны акулараў у тонкай залатоў аправе.

— А што далей? — дзелавіта запытаў ён, з напрокам паглядваючы на маю піжаму.

— Я снуеўся.

— Што значыць «дзелавіта»? — недаўмежна прамармытаў я.

— Надобна, — зазлаваў старэнькі. — Спачатку вы просіце стукнуць у дзверы, а калі ваша жаданне спыняецца, вы прытвараеце дзверкі!

— Вы, напэўна, маеце на ўвазе запіску на дзвярках: «Званок не дзейнічае, прашу моцна стукнуць» — так?

Вяслаў БРУДЗІНСКИ

ВЫСЛОВІ ТАКІ ўжо я...

Не люблю за вочы гаварыць аб зямных. Я лічу, што праўду трэба гаварыць у вочы.

— Вось чаму, не адкажваючы на доўга, я выршыў адкрыты выклік Заскурняку, што пра яго думаю.

Такое рашэнне, зразумела, не праходзіць бесследна, — з самай рэчы мае нервы былі напалты, бы струны. Гэта адразу заўважыў наш кур'ер Юзэф і запытаў ў мяне:

— Што ж гэта? Э левай ножкі мелі ляску ўстаць?

— З левай, не з левай, — прабурчэў я ў адказ, — а ўжо вам дык ніколі не адкажваюць на тое, на што адкажваюць я. — І раскажыце яму аб сваім рашэнні. Юзэф пахваліў мяне і даў, што хоць працу ў нашай установе ўжо дваццаць гадоў, не бачыў такога смелага чалавека, як я. І запытаўся, што я збіраюся сказаць Заскурняку.

Я адказаў, што скажу яму тое, што аб ім думаю. Што ён нягоднік, мязротнік, п'януга, хабарнік, падхалі, крытыкан, беспробны тып і гэтак далей і да таго падобна.

— Ляўчы зго — не дачы каманду «смірна!». Хваліць яго — не дачы каманду «вольна!».

Гаранты патрабуе. Відаць, там, як прыходзіў ён з групой да яго, стары і круціў з самазарадкаю, бо не ведаў, куды я адладуць. І яшчэ невадома, ці апошня гэта ў яго самазарадка. Нешта да самога сабе стары таксама хавае. Але і Супрун малацінаў.

Конаш вельмі нізенька нахіліўся над шымтак, потым адставіў яго на выдганутай руцэ:

— А даламы амерыканскія кі соды трапілі? Дваццаць далараў! У каго ж гэта які былі?

— Тут — тайна ваяныя, які вы жакаеце. Папраці чалавек не кажаць пакуль што. І, мажліва, нейкая рэч ёсць. Калі вы што даеце на танкавую калону — можам і ваша прозвішча трымаць у скарне. Фрышчэ ж вунька, за рэчкаю!

— Дык што? Праз гэты і павінен свой подпіс бацца паставіць? Не! Базыліўнамі Конашы не былі ніколі! І не буваю!

Ён паклаў шымтак перад Супруном, рашуча палаяў да іх і стаяў, крыва нахіліўшыся над сталом, кірсо палатнінаты нізка ўздымаў, маталася за кожным узмахам рукі, бы вядзена белая і грукіе крыло; поштак далоў атрымаўся гучны і сур.

— Стаўце прозвішча. Конашы здалося на талкавую калону «Прыліўнікі партызан» што? — ён прыпыніўся на момант, перадышуў. — Значыцца, першае: галіўнікі залаты. Другое: абліганы ўсіх пазыч, што ёсць. Мы іх падлілім зарадзі. Трыце: грошы. Грошы колькі? Тысячу сто рублёў!

Супрун прыгнуў крайчы шымтка, потым алускаў пахрысе палец, бы пералічыў старонкі; палец суха шыхцела. Ён глядзеў на старога без азідзілення. Віцку нават здаўся, што кімасар раптоўна і моцна пра нешта задумаўся, сіліцца і ніяк не можа нешта прыгадаць.

Конаш сказаў патрабаванне:

— Пішыце, таварышы кімасар, пішыце! Усё, што пералічыў, зараз і прынесу. Схаваўна зга ўсё. Надзеяна.

Ён павярнуўся, накроўчы нетаропка, грузна; двочы рымнула масцінамі — адна слаба, на першым кроку ад стала, а другая прагула глуха, некай парозліва, перад самымі дзвярыма; дзверы адчыніліся і зачыніліся шчы, амаль бязгучна; прапору халі крокі на падворку; разкаў забрадждала жалеза — стары, мабыць, узяў рыдлёўку і цягнуў не

БЛАГАВЕШЧАНСКАЯ ЦАРКВА ў ВІЦЕБСКУ

Амаль у цэнтры Віцебска на маляўнічым беразе Заходняй Давын стаяць руіны Благавешчанскай царквы — выдатнага помніка старажытнага дойлідства. Дакладныя пісьмовыя звесткі аб часе пабудовы царквы няма. У Віцебскім летапісу XVII стагоддзя гавораць, што быццам бы ў другой палове X стагоддзя кіеўская княгіня Волга заснавала Віцебск і пабудавала на Верхнім замку царкву святога Міхаіла, а на Ніжнім замку — Благавешчанскую. Вядомы польскі хронікёр XVI стагоддзя «Масей Стрыйкоўскі» прывісае збудаванне Благавешчанскай царквы князю Альгерду, які ў XIV стагоддзі жыў у Віцебску.

Даследчыкі прыйшлі да згоды, што віцебская Благавешчанская царква пабудавана ў XII стагоддзі. Магчыма, што Альгерд зрабіў капітальную перабудову царквы, і гэта адлюстравалася ў мясцовых памятніках. Найбольш старажытныя малявак будынка, які дзейны да нас, адносяцца да 1664 года.

У гісторыі старажытнага дойлідства Беларусі Благавешчанская царква займае выключна месца. Гэта выдатнае з'ява ў гісторыі дойлідства ўсёй усходняй Еўропы.

Сцены будынка, які захаваліся прыкладна на адну трэць, складаныя з часеных блокаў жаўтавата-вапняковага каменю. Паміж гэтымі блокамі разамі блочна ўмураваныя па 2-3 рады тонкіх кірпіч (плінф). Такая кладка пераўтварае рэдка сустракаецца ў пабудовах старажытнай Русі (яна была вельмі папулярна ў Візантыі). Да цяперашняга часу віцебская Благавешчанская царква лічылася аднымі будынкам у Беларусі з такой тэхнічнай мураванай. Толькі некалькі гадоў назад невялікая частка падобнага муравання была адкрыта ленаградскім прафесарам М. К. Каргерам у царкве Барыса і Глеба ў Наваградку.

Выключная трымаццаць мураваная спрыяла таго, што ў Благавешчанскай царкве да нашых дзён захавалася шмат дэталей, якія звычайна вельмі рэдка сустракаюцца ў такіх старажытных помніках. Напрыклад, дэталі ўзвышчэцкага сроду руйн першапачаткова лясца на хоры. Між іншым, яна заласуёнае таго, каб над ёй узвесці павільён і захаванне яе для нашчадкаў, бо такога цяпер ужо няма пабудавана нідзе, акрамя як у Стамбуле.

Аднак каштоўнасць віцебскай царквы не так у асаблівасцях яе муравання, як у зэдуме такога таленавітага поўцакага ці віцебскага дойліда, які яе ўзводзіў. Гэта пабудова разам са славетай польскай Спскай царквой і некаторымі іншымі пабудовамі старажытнага Польшча, знехадзіць ля вытокаў новага напрамку дойлідства, які ў пэўнай меры супроцістаць візантыйскаму дойлідству і

рэнаі. — Я адразу ж зразумей, што вы за штурка! Пустая кватэра, а ў бунце пачэне, вазула, лікерчы, віно. Да стаятка, каб як-небудзь ня-бываюча дзяцінаты прачытала таімінуць запіску на дзвярках і, падахоўчына прыроднай вельлісцю, выканала вашу поааа-бу...

Кроў кінулася мяне ў таар. Я ж і не думаю пра такую хірась. Абарона нявінастатых заблыта мяне ў найтанчэйшыя сёні сваёй аргументацыі, што і раптам убацьку сабе ў ролі разабіжанага спакуніка. Шыжка было не паверыць чалавеку, які меў такі багаты жыццёвы вопыт, як мой старэйшы.

Я лёг у пасцель, а сэрца так і білася ў грудзях. Усё ноч я не мог залічыць вочы, а раніцай устаў з шэрдэй рашучасцю. Я прыняў рашэнне купіць сабе новы, моцны гальштук! Нямка было ў старым кацях... жанчына.

Перанак з польскай мовы.

Уладзіслаў ЯКУБОСКИ

ТАКІ ўжо я...

Развітаўшыся з Юзэфам, я стаў падмыкаць па лясцы і незарок закрыву загадкі аддэла П.

— Што ж гэта, ужо і калег не заўважыце? — запытаўся начальнік П.

— Заўважваю, не заўважваю, — адказаў я са злосцю ў голасе, — а калі б над вельмі вісела такая справа, дык вы б таксама нікога не заўважылі.

І я раскажыў яму ўсё, што збіраўся сказаць у вочы Заскурняку.

За дзень мне дэялася тлумачыць прычыны раздражнення тэлефоніцы Е, кастрыі Т, кладаўшыцы В, скартатары Л і чатырынаццаць іншымі салужыўцам. У канцы рабонага дня я выршыў паісці да самога Заскурняка, але перад дзвярыма спыніўся.

«Хіба гэта па-таварыску», — падамаў я, — перад самым абедам псаваць начальніку настроі! Мяне стала мучыць сумненне.

Зрэшты, нічога не дзверчыце, калі ён дэведзеца аб гэтым заўра, тым больш, што і так на рабоце амаль усё ведаюць аб тым, што я намераны яму сказаць.

Я рашыў не рабіць яму сёння непрыемнасці і ў добрым настроі адправіўся дэдому.

24 сакавіка

Першая праграма, 16:30 — «Навіны», 16:40 — праграма перадач, 16:45 — для дашкольнай і маладзёжнай школы, Англіійская мова, Урок 23-ці, 17:15 — для школьнікаў «Усе работы добрыя», 17:20 — для студэнтаў, 17:45 — дзіцячыя энтраі, «Тайна далавага востова», Музыкапапулярныя фільмы, 18:15 — «Вушыца», Навукова-папулярная праграма, 18:55 — да 100 гадоў з дня нараджэння А. М. Горькага, «Сустрачаўся з Аляксеем — Максімавічам», Раскава народнага пісьменніка БССР Міхаіла Лынькова, 19:30 — Бела Бартак, «Замая герцага Спінні Барды», Праграма тэлевізійнага перадачы, 20:00 — «Навіны», 20:25 — «На музэічнай хвалі», 20:30 — «Застаеце навіны», 21:30 — «Ночы без начтэту», Мастацкі фільм, 22:30 — «Сустрач 30-гадоў БССР і Кампарты Беларусі», «Дарогамі бацькоў-герояў», Пра паход беларускай моладзі па месцах бававой славы, 23:15 — «Толькі фантазі», Праграма перадач «На сямнаццаці гадах».

Другая праграма, 10:05 — тэлевізійны навіны (М), 10:15 — для дашкольнай і маладзёжнай школы, 10:30 — «Навіны», 10:45 — «Навіны», 10:50 — «Навіны», 11:00 — «Навіны», 11:15 — «Навіны», 11:30 — «Навіны», 11:45 — «Навіны», 11:55 — «Навіны», 12:00 — «Навіны», 12:15 — «Навіны», 12:30 — «Навіны», 12:45 — «Навіны», 13:00 — «Навіны», 13:15 — «Навіны», 13:30 — «Навіны», 13:45 — «Навіны», 14:00 — «Навіны», 14:15 — «Навіны», 14:30 — «Навіны», 14:45 — «Навіны», 15:00 — «Навіны», 15:15 — «Навіны», 15:30 — «Навіны», 15:45 — «Навіны», 16:00 — «Навіны», 16:15 — «Навіны», 16:30 — «Навіны», 16:45 — «Навіны», 17:00 — «Навіны», 17:15 — «Навіны», 17:30 — «Навіны», 17:45 — «Навіны», 18:00 — «Навіны», 18:15 — «Навіны», 18:30 — «Навіны», 18:45 — «Навіны», 19:00 — «Навіны», 19:15 — «Навіны», 19:30 — «Навіны», 19:45 — «Навіны», 20:00 — «Навіны», 20:15 — «Навіны», 20:30 — «Навіны», 20:45 — «Навіны», 21:00 — «Навіны», 21:15 — «Навіны», 21:30 — «Навіны», 21:45 — «Навіны», 22:00 — «Навіны», 22:15 — «Навіны», 22:30 — «Навіны», 22:45 — «Навіны», 23:00 — «Навіны», 23:15 — «Навіны», 23:30 — «Навіны», 23:45 — «Навіны», 24:00 — «Навіны».

24 сакавіка

Першая праграма, 9:00 — «Гімнастыка для ўсіх» (М), 9:45 — тэлевізійны навіны (М), 10:00 — для студэнтаў вун, «Выводзіць зямлянку», II курс, 10:30 — для студэнтаў вун, «Фізіка», 11:00 — для студэнтаў вун, «Тэхналогія металу», 11:30 — для студэнтаў вун, «Вышэйшая матэматыка», курс 12-00 — для студэнтаў вун, «Матэматыка», мастацкі фільм (М), 13:30 — «Навіны дня», Кінааэсціа (М), 13:30 — для дашкольнай і маладзёжнай школы, Англіійская мова, Урок 23-ці, 14:00 — «Навіны», 14:15 — «Навіны», 14:30 — «Навіны», 14:45 — «Навіны», 15:00 — «Навіны», 15:15 — «Навіны», 15:30 — «Навіны», 15:45 — «Навіны», 16:00 — «Навіны», 16:15 — «Навіны», 16:30 — «Навіны», 16:45 — «Навіны», 17:00 — «Навіны», 17:15 — «Навіны», 17:30 — «Навіны», 17:45 — «Навіны», 18:00 — «Навіны», 18:15 — «Навіны», 18:30 — «Навіны», 18:45 — «Навіны», 19:00 — «Навіны», 19:15 — «Навіны», 19:30 — «Навіны», 19:45 — «Навіны», 20:00 — «Навіны», 20:15 — «Навіны», 20:30 — «Навіны», 20:45 — «Навіны», 21:00 — «Навіны», 21:15 — «Навіны», 21:30 — «Навіны», 21:45 — «Навіны», 22:00 — «Навіны», 22:15 — «Навіны», 22:30 — «Навіны», 22:45 — «Навіны», 23:00 — «Навіны», 23:15 — «Навіны», 23:30 — «Навіны», 23:45 — «Навіны», 24:00 — «Навіны».

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, Г. М. БУРАУ-КІН (намеснік галоўнага рэдактара), А. І. БУТА-КОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, Т. ДУБЕКОВА, А. М. ЗА-ГОРАДІН, В. УЛ. ІВАШЫН, А. М. КАШЧУРЭВІЧ, В. Б. ЛАДЫЖНА, П. М. МАКАЛІ, А. Н. МАРШО-ВІЧ, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, З. Ф. СТОМА, М. Г. ТКАЧОФ, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўтарак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ:

Г. Мінск, вул. Захарова, 19. Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі 3-24-61, намеснік галоўнага рэдактара 3-25-25, адміністрацыя 3-44-04, аддзяленне літаратуры 3-21-53, аддзяленне тэатра, кіно і музыкі 3-24-62, аддзяленне выпушчэння мастацтва, архітэктурна-вытворча-тэатральна-музычнага публіцыстычнага і культурнага 3-22-04, аддзяленне інфармацыі 3-44-04, выдавецтва 6-25-19, бухгалтэры 6-25-87.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісьматэлей БССР, Мінск.

Друкарня выдавецтва «Звязда».

Індэк 63856, АТ 01631

КАМІСАР ЗАПАСНОГА ПАЛКА

[Заканчэнне. Пачатак на 2-й і 3-й стар.]

пастражэў, але вочы былі раўняныя — прыжыны, з добрай усмешкаю. — Ты на раку, дружа, паглядзі. Як човен палымае — скажаш.

— Нешта я ўвогуле яго не бачу. Дзе ён там стаяць навіны?

— У лясняках. — Конаш наварыўся, сеў на крэсла ля стала, узяў кватэру ў руцэ. — Загэд фры-паўскі я не выканаў — не здоў човнік. Ён маленькі ў мяне, лёгчыні — улюбёе скажыцца зацянеш.

Ён гаварыў гэта Супруну, нібыта забыўся, што пачаў гаворку з Віцкум, і піў малако маленькімі глыткамі; на стол пахрыўся хлеб, ён сабраў драбязу на далонь, спынаў у рот, запіў малаком і адсунуў пустую кватэру.

— А якія танкі будуць у гэтай калоне, таварышы кімасар? Нешта мая кабета тут рады не дала: пляля, пляля...

— Добрая танкі, Гэта я вам магу сказаць дакладна. І гарматы на іх паставіць перахаласяні! А назва калоны...

— «Прыліўнікі партызан». — прамовіў Конаш разважліва. — А што? Назва падыходзіць. Хто ж гэта яе прыдумав?

— Не ведаю. — Супрун адказаў спакойна, быццам ведаў, што менавіта пра гэта памітае стары. — Але я прысутнічаю на бюро падпартыянага райкома, дзе яе абмяркоўвалі. Ухвалілі аднагалосна. Дзмітрый Васільевіч казаў, што на сходах у вё-

каж з ёю пагадзіліся.

— А чаго ж ён сам сюды не прыехаў? У жніўні як быў — сюды заходзіў. Казаў: на свята прыеду. І не прыехаў.

— Відаць, заняты. Учора раніцаю я бачыў яго ў штабе. Мы адтуль паехалі ў Звячэлае...

— Ці многа ж звязаліся зладзі? Хто і што здаваў? Ці, можа, гэта таксама тайна?

— Подзвіг варада — не тайна, Арсень Патапавіч. Людзі не шкадуць нічога, каб перамога была хутчэй. Прысцёпкі залатыя... Грошы... Абліганы нашых пазыч... Калі ласка, зірніце. Тут усё запісана...

Супрун паклаў вучнёўскі шымтак на стол. Конаш аспяроўна ўзяў яго, пачаў гартань. Рабіў ён гэта вельмі заклопачана, нешта ўсёш час як бы падохала яго.

Супрун, падыкаваючы за пачастунак, падняўся, сцягнуў з пляча рэчывы мяшок, паставіў яго побач з гладышом, памінуўшы бач разважана мяшок, але стрымалася паглядзець на пастадара.

Шкала, Арсень Патапавіч, што не былі вы на сходах. Там, за лінійным фронтам, я нават не ўзяўлі сабе...

— Што? — Конаш спалхвіўся, быццам учуў толькі апошнія словы свайго госця; словы гэтыя немудраважліва яго.

— Я кажу, што там, у Маскве, я нават не ўзяўлі сабе, як усё гэта будзе проста і разам з тым непрадбачана складана. Людзі жывуць цяжка. А адкажыць апошняе, адкажыць тое, што нека магло б палепшыць іхнае жыццё. Збожжа, Капотаўнаці, Грошы... Не шкадуць нічога. І не бачаюць! — Аддаць лёгка. А вось, як вы туды ўсё гэта завязячце? За лінійны фронт, Гэта людзей таксама турбуе.

— Гэта ўжо наш клопат. А вы што, бабёска, што сродкі моцны трапіць не па прызначэнню? — Не, не! Пра тое нават і не думалася!

Конаш зноў паглыбіўся ў чытанне шымтка, рабіў гэта з ранейшай заклопачанасцю. Але Віцка бачыў, што стары не чытае, проста глядзіць на шымтак, пра нешта думае. Прымеравацца стары! Паўна ж! Таму так паспешліва і адказаў Супруну. «Не думалася!» Ой як думалася! Гэта цяпер і турбуе!

Віцка ледзь не засмяўся, здагадаўшыся, які клопат рэчыва Конаша. Во ён які, гэты Конаш!

Літаратура і мастацтва

Пятніца, 22 сакавіка 1968 года